

6. Внутрішній економічний механізм підприємства: Навч. посіб. / За ред. М. Г. Грешака. — К.: КНЕУ. — 2001. — 228 с.

7. Мельников С. Б. Институциональный механизм регионального управления // www.koism.rags.ru/teach/lectures/01/php

8. Стіглиц, Джозеф Е. Економіка державного сектора / Пер. з англ. А. Олійник. Р. Скільський. — К.: Основи. — 1998. — 854 с.

9. Державне управління: теорія і практика / За ред. Авер'янова В. Б. — К., 1998. — 432 с.

10. Василюк О. Д., Павлюк К. В. Державні фінанси України: Підручник. — К.: Центр навчальної літератури. — 2003. — 608 с.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2007

УДК 331.101.262

Н. С. Бойчук, асистент кафедри управління персоналом
КНЕУ імені Вадима Гетьмана

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

АНОТАЦІЯ. Досліджується сутність інтелектуального капіталу та розкриваються основні проблеми і методи їх вирішення щодо розвитку та формування інтелектуального капіталу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Інтелектуальний капітал, людський капітал, розвиток людського капіталу, структурний капітал.

В умовах глобалізації економіки та у зв'язку із переходом від індустріального суспільства до постіндустріального одним з найважливіших аспектів розвитку економіки країни є формування, розвиток та використання інтелектуального капіталу як підприємства, так і держави в цілому.

За останні десятиліття частка інтелектуального капіталу в закордонних компаніях невідомо зростає. За підрахунками Л. Едвінсона, співвідношення інтелектуального капіталу і сукупної вартості матеріальних засобів виробництва та фінансового капіталу коливається в межах 5:1—6:1 [1, с. 430].

Це стає очевидним з такого співвідношення цін на промислову продукцію:

— продаж одного кілограма сирової нафти приносить 0,020—0,025 дол. прибутку;

— один кілограм побутової техніки дає 50 дол. прибутку;

— середня норма прибутку від реалізації одного кілограма авіаційної техніки складає 1000 дол.;

— один кілограм наукомісткого продукту в інформації й електроніці дозволяє отримати до 5000 дол. прибутку.

Видатки на інформацію становлять у середньому три чверті доданої вартості сучасної продукції. У новій економіці купують і продають концентроване знання — колосальний обсяг інтелектуального змісту в крихітній матеріальній оболонці (прикладом можуть бути комп'ютерні програми, найновіші ліки або останні моделі авіаційно-космічної техніки, ціна яких передусім зумовлена витратами за статтею «дослідження і розробка»).

Країна, яка випереджаючими темпами не розвиває у себе чинники інтелектуального капіталу, взагалі не може розраховувати на більш-менш гідне місце у світовій спільноті [3].

Підвищення конкурентоспроможності України на міжнародному ринку можливе лише за рахунок використання інтелектуальних та інформаційних ресурсів, розвитку та впровадження наукомістких та інноваційних технологій.

Ці обставини вимагають розробки науково обґрунтованих заходів формування, розвитку та методології оцінювання інтелектуального капіталу.

Метою даної статті є: дослідження сутності категорії інтелектуальний капітал та обґрунтування пріоритетних напрямків розвитку людського капіталу країни.

Термін «інтелектуальний капітал» з'явився у другій половині ХХ століття, вперше його використав Дж. Гелбрейт. Надалі теоретичні засади інтелектуального капіталу досліджувались у роботах таких відомих зарубіжних вчених та практиків, як Е. Брукінг, К. Беккер, Д. Белл, П. Дракер, Л. Едвінсон, І. Роос., М. Кастельс, М. Мелоун, Р. Райх, Т. Сакайя, Т. Стюарт, П. Пільцер, О. Тоффлер, Л. Туроу, С. Хантінгтон, Т. Шульц, Ф. Фукуяма.

Дослідженню інтелектуального капіталу присвятили свої роботи такі російські науковці, як: Б. М. Генкін, В. Л. Іноземцев, О. М. Козирєв, К. Самарян, та українські: В. Врублевський, І. Комаров, Л. І. Курило, Є. Марчук, О. О. Стрижак, А. А. Чухно.

На сьогоднішній день існує велике розмаїття визначень інтелектуального капіталу. Так, Стівен Уоллман визначає інтелектуальний капітал, як активи, вартість котрих, відповідно до балансового звіту, дорівнює нулю. Дж. К. Гелбрейт прирівнює інтелектуальний капітал до інтелектуальної діяльності. Томас Стюарт відносить до нього патенти, процеси, управлінські навички, тех-

нології, досвід і інформація про споживачів та постачальників. В. Врублевський, О. Мороз, Ю. Саєнко визначають дану категорію так: інтелектуальний капітал — це сума знань, досвід професійна підготовка та інтуїція всіх працівників підприємства, установи (або держави). До цього слід додати напрацьовані людські зв'язки, інформацію у вигляді баз даних, інтелектуальну власність, комп'ютерну мережу, що миттєво опрацьовує і передає інформацію всім працівникам відповідної структури, завдяки чому вдається швидко і адекватно реагувати на зміни.

Аналізуючи низку визначень інтелектуального капіталу, можна виділити три основні його складові (рис. 1).

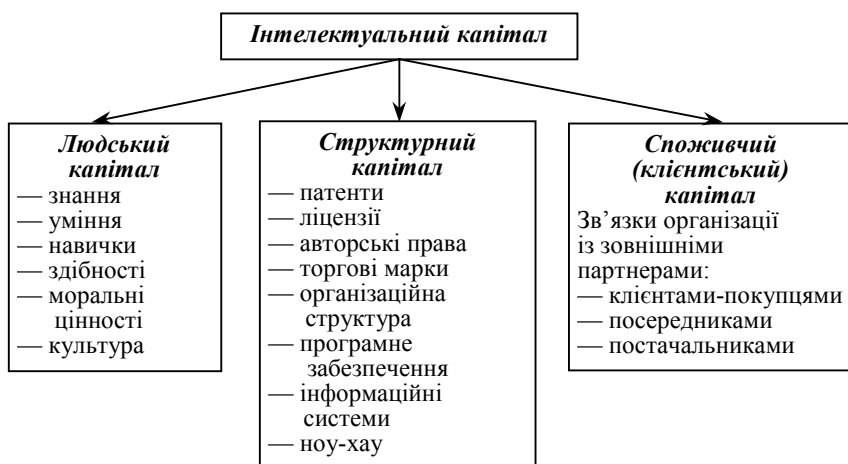

Рис. 1. Структура інтелектуального капіталу

Виходячи зі структури інтелектуального капіталу, з впевненістю можна сказати, що його основною та найбільш важливою частиною є людський капітал.

Крім того, практика свідчить про те, що низькі темпи розвитку інтелектуального капіталу прямо пропорційно залежать від розвитку людського капіталу. Зважаючи на таке, нами досліджені основні фактори, що стримують розвиток людського капіталу. До них може віднести ті, що пов'язані зі загальновідомими проблемами:

— низька вартість робочої сили, обумовлена тим, що значна частка робочих місць на ринку праці України є такими, що не вимагають високої кваліфікації працівників. Так, за 2000—2005

роки кількість громадян, працевлаштованих державною службою зайнятості на робочі місця, що не потребують фахових знань, зросла більш як удвічі. Особливо великий попит на некваліфіковану робочу силу спостерігається в сільському господарстві, промисловості, торгівлі. Дешева робоча сила не стимулює підприємців до її економії шляхом впровадження сучасних технологій, до створення високоефективних робочих місць;

— низький рівень життя українців. У відповідності з критеріями Світового банку, для країн Центральної і Східної Європи та СНД введено міжнародний критерій бідності. Бідними вважаються особи, у яких вартість добового споживання складає 4,3 долара США (в обрахунку за паритетом купівельної спроможності), для країн з розвинутою економікою критерій бідності — вартість добового споживання в розмірі 14,46 доларів США. За даними звіту «Україна — Цілі розвитку тисячоліття. 2000 + 5» частка населення, вартість добового проживання якого не перевищує 4,3 дол. США за ПКС, значно знизилась у 2004 році до 3,2 % порівняно з 2001 р., коли вона становила 11,0 %, та незважаючи на це частка бідного населення (за національною межею бідності) фактично не змінилась, навіть трохи зросла) 2001 р. — 27,2 %, а 2004 р. — 27,3 %;

— відсутність обліку, де і як використовують свої знання та навички випускники ВНЗ, особливо ті, які навчалися за державним замовленням.

Вищеназвані проблеми призводять до того, що Україна через масовий виїзд громадян України за кордон для працевлаштування та постійного проживання стає «інтелектуальним донором» іноземних держав. Негативним наслідком цього є те, що виїжджають, як правило, молоді, освідченні, енергійні люди. Це, в свою чергу, зумовлює старіння нації та стає однією з причин демографічної кризи в Україні.

Вирішення означених проблем можливе лише за умови запровадження комплексної державної політики, спрямованої на:

— *недопущення зниження рівня та якості життя населення* шляхом: реформування політики доходів населення. Головним, на сьогодні, є стимулювання ефективної економічної діяльності працездатних громадян, перехід від використання дешевої робочої сили до створення умов для збільшення доходів громадян, підвищення економічної активності населення та зменшення його розшарування за доходами; розв'язання низки проблем пов'язаних з демографічною ситуацією, екологічною безпекою та медичним обслуговуванням в Україні;

— *зменшення втрат людського капіталу через виїзд громадян України за кордон.* Незважаючи на те, що приріст зовнішньої міграції населення в Україні в 2006 році був додатним (позитивним), проблема втрати людського капіталу залишається до тепер дуже актуальною, тому що з країни виїжджають люди, які в більшості своїй мають освіту та професійні навички, натомість в Україну приїжджає некваліфікована робоча сила, з низьким освітнім рівнем з країн «третього світу», що призводить до зниження якості та знецінення робочої сили в Україні;

— *модернізацію та реформування системи освіти.* Пріоритетними напрямками в цьому питанні мають стати впровадження світових стандартів якості освіти, реалізація положень Болонської декларації;

— *недопущення зниження освітнього рівня населення України.* Ситуація, яка на сьогодні складається в системі освіти призводить до значної диспропорції в рівні освіти за регіональним розрізом та за поділом місто—село. Матеріально-технічна база в сільській місцевості значно гірша ніж у містах, звідси недостатня забезпеченість сучасними підручниками та навчально-методичною літературою, низький рівень комп'ютеризації та неможливість використовувати Інтернет-технології у навчанні. Через зменшення кількості дітей багато шкіл у селах були закриті, діти вимушені ходити до школи в сусідні села, а програма «шкільний автобус» на жаль не виконується на достатньому рівні. Диференціація в доходах батьків призводить до неможливості дітей з незаможних сімей здобувати якісну освіту, тому доцільно було б створювати державні центри для пошуку та підтримки обдарованих дітей та молоді. Загрозливою стає ситуація з бездомними дітьми, яких з кожним роком в Україні стає все більше, зростає прошарок населення без освіти, без моральних установ, що в майбутньому може призвести до загострення криміногенної ситуації в країні;

— *підвищення культурного рівня нації* шляхом створення умов для самоосвіти населення, виховання патріотичної та морально-етичної свідомості підростаючого покоління;

— *розвиток інноваційних технологій та наукомістких галузей економіки,* таких як, авіаційна, ракетно-космічна техніка, електронні інформаційні технології та системи зв'язку;

— *зниження податкового тиску на підприємства,* які спрямовуються свої кошти на фінансування наукових досліджень (з прирівнюванням їх до інвестицій у інтелектуальний капітал).

Підсумовуючи, зазначимо, що Україна має значні резерви для розвитку та зростання інтелектуального капіталу. В країні накопичено значний людський капітал, який виражається у високому рівні освіти населення та вагомою часткою працівників, зайнятих науковою діяльністю.

Література

1. Эдвинсон Л., Мэлоун М. Интеллектуальный капитал. Определение истинной стоимости компании // Нова постиндустриальная волна на Западе. Антология / Под ред. В. Л. Иноземцева. — М.: Academia, 1999. — С. 429—447.
2. Врублевський В., Мороз О., Саєнко Ю. Ера інтелекту. <http://www.universum.org.ua/journal/2001/intl1112.html>.
3. Марчук Є. Соціополіс — модель майбутнього суспільства. — День. — № 156. — 2007.
4. Звіт «Україна — Цілі розвитку тисячоліття. 2000 + 5». Матеріали до ювілейної 60-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН. <http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art>.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2007

УДК 316.613.5

В. С. Бондаренко, канд. г. наук, доц.,
И. А., Ефименко, аспірант,
БТЭУ, г. Гомель, Республика Беларусь

ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ И ГЕНДЕРНАЯ НАГРУЗКА

АННОТАЦИЯ. В статье определено понятие «гендерная нагрузка», отражающее социально-экономические меры общества по защите материнства и детства и нацеленное на стимулирование рождаемости. Предложены показатели тендерной нагрузки. Произведен анализ тендерной нагрузки и женской безработицы в Гомельской области. Рассмотрены основные причины тендерной асимметрии на рынке труда. Предложены меры регулирования тендерного баланса занятости.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА. Гендерная нагрузка, демографическая нагрузка, трудовой потенциал, женская безработица, гендерная асимметрия, тендерный баланс занятости.